

VI SIDDER PÅ DEN glasoverdækkede altan i de knirkende, imite-rede kurvestole – vi er midt i halvfemserne, i Örnsköldsvik. Maj har serveret rabarberkage med råcreme til kaffen efter maden – middagen med kartoffelsne, torsk og svitset gulerods- og porreblanding i fløde. Det lyder besværligt, synes hun, ja, at mit nat-arbejde som personlig assistent virker hårdt. Så ser hun lidt på mig, undersøgende. Gift dig rigt, siger hun uventet og smiler, du der både kan bage og lave mad. Gå og læse i flere år og optage store lån ... Ler jeg? Mener hun det overhovedet alvorligt – jeg vil da ikke være hjemmegående, svarer jeg hurtigt, men tager mig i det. Prøver på at udtænke hvad jeg burde have sagt i stedet. Men i den tavshed som er opstået, formulerer jeg ikke nogen spørgsmål om hvorvidt hun ville have studeret, uddannet sig, haft egen indkomst. Hendes øjne søger ud mod den grå, overskyede forsommerhimmel over fjorden, og hun løfter sig lidt møj-sommeligt op fra lænestolen, står bøjet ud over rækværket med ryggen til. Hun skyder et vindue til side og vinker til børnene nede i gården, siger at deres mor der bor i nabohuset, også har dagplejebørn, så behøver hun ikke at have sine egne i vuggestue mens de stadig er små. At nå et heltidsarbejde og have småbørn derhjemme ... Hun afbryder sig selv og går uden at sige noget ind i lejligheden – har hun allerede tænkt sig at vaske op? Men jeg kunne da have hentet kaffen, forsøger jeg da hun kommer ud igen for at skænke en kop til. Jeg synes ikke rigtig at den smager af noget, sukker hun, kniber øjnene sammen og holder sin flade hånd frem imod mig – er dette her virkelig kun én sødetablet?

Inden jeg skal gå til busstoppestedet, vil hun vise mig en mørkeblå nederdel og en stribet tunika. Fortæller at hun har fået sættet af en velhavende veninde der har ryddet ud i klædeska-

bet. Også et par sorte lange bukser – tror du at din mor vil have dem? Skræddersyede ... Ja, økonomien interesserer hende. Ikke verdensøkonomien, men folks personlige indkomster og gæld. En god ven har en datter som er gift med en oberst og bor i lejlighed på Narvavägen i hovedstaden, og en anden bekendt har en villa med tolv værelser og egen park centralt her i byen. Selv har hun en evne til at få sit liv til at fremstå i et velbjerget skær til trods for at hun har mindre end os studerende der beklager os over at studielånene ikke strækker til. At være nærig er en vederstyggelighed, og hun er ikke nærig.

Skal du allerede gå, siger hun da vi kejtet omfavner hinanden. På vej ned gennem trappeopgangen kan jeg høre hvordan hun ikke lukker døren til sin lejlighed før jeg er nået ned til gadedøren.

Hvis jeg havde løftet blikket op mod husfacaden fra parkeringspladsen udenfor, ville jeg have set hvordan hun stod ved vinduet i soveværelset og ventede på at jeg skulle vende mig om. *Harde jeg virkelig så travlt?*

Stockholm, 1940

HR. TOMAS BERGLUND ... vi kan vel begynde med at De fortæller Deres version af sagen.

Min version?

Ja, netop – fortæl bare om Dem selv. Hvorfor er De her?

Ja ... hvad skal man sige ... det er jo ikke gået så godt.

Så godt?

Ja, dette her med ... drikkeriet. Jeg må lade alkoholen være. Det er derfor jeg er her.

Nå ... Og hvorfor har De grebet til den? Uro? Angst? Nedtrykthed? Herinde er det fuldkommen oprigtighed det drejer sig om. Ja, hypnosen stræber mod den indre sandhed. Som kan være mindre smigrende, men livsløgnen stjæler den kraft De har brug for for at leve. Så for at opnå fremskridt må De stole på at jeg kan tåle at høre Deres sandhed. At De har søgt hertil, vidner om et stort mod, et meget stort mod. Det tjener Dem til stor ære. Men vi kommer ingen vegne hvis vi lader småløgne og prestige stå i vejen.

Men jeg har forkludret det så forbandet. Jeg er ... ynkelig. Jeg ved det godt.

Jeg tror ikke at selvanklagerne er til nogen hjælp. De har vanskeligheder som De vil have bugt med, lad os koncentrere os

om hvad disse vanskeligheder består af. Men en bekymring er måske dette nedladende syn De har på Dem selv?

Ja, ja, det kan godt passe. Jeg ved jo at jeg er heldigt stillet, som man siger. Vi har aldrig lidt nogen nød.

Fortæl om Deres baggrund, familie.

Jeg voksede op i en familie hvor vi var otte søskende, jeg er den yngste. Min far døde da jeg var tyve, og siden kan man vist sige at jeg har været min mors fortrolige. Far var en, efter sin egen målestok, succesrig fabrikant der arbejdede sig op på egen hånd, uden kapital hjemmefra. Mor tier mest om sin baggrund, men jeg tror ikke de var særlig velbjærgede. Hun er lidt ... nervøst anlagt, hvis man kan sige sådan.

Var stemningen i hjemmet varm eller kølig?

Ja, hvordan skal man sige ... Der var vel som der er hos folk flest. Mor var nok lidt bekymret for ikke at strække til da far avancerede, ja, det var jo vigtigt at vi opførte os passende blandt det øvrige borgerskab, men samtidig, det er jo en lille by, måtte man jo kunne have med forskellige slags mennesker at gøre, og far havde nok en evne til at skabe tillid hos mennesker. Men selvfølgelig havde mor altid mange sociale forpligtelser som hun måske ikke havde det godt med.

Var det Dem der måtte tage mod hendes bekymringer?

Ja ... det kan man godt sige. Hun har ofte sagt at jeg er den af hendes børn der ligner hende mest af gemyt. Vi er måske ikke så praktiske ... og dygtige som de andre.

Man skal altså være praktisk og dygtig?

Ja, jo. Jeg er nok mere af en drømmer.

De ler?

Ja, man kan jo ikke leve på drømme.

Nej, sandelig ... Så Deres vanskeligheder ... hvornår begyndte de at give sig til kende?

Det er nok det med uroen. Jeg har jo ikke manglet mennesker der har taget sig af mig. Men jeg har altid oplevet denne følsomhed ... skrækken for at lave fejl ... jeg har været bange for ikke at passe ind. Så da jeg smagte spiritus første gang, følte jeg at det blev bedre. Både det med uroen og det med at passe ind. Så var alting ikke så stort. Man slappede af. Ja, jeg blev ikke så forbandet uforetagsom ... Efter nogle glas ... hvilken rolle spiller det, hvis De forstår hvad jeg mener, doktor? Jeg kan da lige så godt beskæftige mig med indkøb som med noget andet, hvorfor skal jeg være så bemærkelsesværdig og ikke have det godt med det. Men man kan nok sige at jeg er vokset op med katastrofer lurende lige om hjørnet ... men det er vi jo alle.

Men det er Deres historie vi vil høre nu.

Ja, jeg mener døden, krigen, sygdomme, pengebekymringer. Far anstrengte sig jo så meget for at vi skulle få det godt. Men jeg har ikke hans ... kapacitet. Jeg har prøvet. Men mine brødre ... de ser udfordringer. Jeg ser nederlaget. Måske er de gjort af noget andet tømmer. Mere af kerneved. Ikke så meget hurtigtvoksende skidt.

Så drak De for at slippe for uroen og selvbebrejdelserne.

Det kan man sige, ja. Det fungerede i mange år. Men så begyndte jeg at få sådan en angst dagen efter. Og mit første ægteskab ...

Ja, fortæl om Deres ægteskab.

Jeg har haft let ved at træffe piger når jeg har fået nogle glas. Ja, på en måde kan jeg bedre lide at omgås kvinder. Jeg har jo mange søstre, og jeg har lært deres veninder at kende. Astrid var ikke den første jeg kom sammen med ... intimt, hvis det er sådan man siger. Vi mødte hinanden på Stadshotellet. Hun var på besøg hos en veninde, selv boede hun i Sollefteå. Egentlig havde hun en flottere baggrund end jeg, tandlægedatter. Vi levede det gode liv. Men der kom ingen børn. Ja, vi fik aldrig undersøgt hvem af os det var, men det var nok hende ... Det var hendes forældre som tilskyndede til skilsmissen. Astrid var ikke alkoholiker. Men hun festede måske mere end hun burde og ... hun har truffet en anden mand. Så det har ordnet sig for hende. Jeg var ... jeg var også utro. Det skammer jeg mig over. Jeg rejser en del i forretninger og så efter nogle glas ...

Så overtager de ødelæggende, destruktive kræfter?

Sådan har jeg ikke tænkt på det. Det er måske rigtigt nok.

Men Deres første ægteskab endte med skilsmisse?

Ja. Inden skilsmissen havde vi ... hvordan skal jeg sige det ... en del kriser i ægteskabet. Måske var en af anledningerne barnløsheden. Astrid stolede ikke på at jeg ville blive hos hende hvis ikke der kom børn, og et eller andet sted følte jeg nok det samme, men for en kvinde er det anderledes, en mand kan begynde forfra ...

Som De, med Deres anden hustru.

Ja. Men det var jo ikke sådan beregnet. Undskyld.

Dette her er svært for Dem?

Ja.

Vi har god tid.

Det var ikke meningen ... så hurtigt. Jeg er kolossalt glad for min datter. De skal ikke tro andet.

Jeg lytter.

Jeg var ikke ædru da hun blev til. Vi kendte ikke hinanden, ja, når jeg tænker på det jeg nu ved om min hustru, så forbavser det mig at ... jeg tror simpelt hen at vi begge to var ude af balance. Vore veje skiltes, og så blev jeg bekendt med at ... ja, vi havde faktisk mødt hinanden igen, og jeg var allerede kommet til at kunne lide hende, men ... giftermål og alting måtte ordnes meget hurtigt. Der er jo nogle som stikker af ... som måske betaler ... jeg ville virkelig opføre mig ordentligt. Nogle kender mig måske som en glad gris der har kludret i det, men nedenunder ...

Deres sande jeg? Er det det De mener?

Jeg tænker for meget. Og mod tanker hjælper et glas. Spadse-
reture også på en vis måde, men ikke så effektivt som en sjus.
Men så kommer angsten dagen efter. Ja, så er man i gang. Det
jeg sidder i nu, er at jeg har en helvedes masse angst. Men Maj
har ikke noget med det at gøre, det er jo ikke derfor jeg drikker,
det er bare en følge ... det var jo også galt inden vi mødte hin-
anden. Somme tider skammer jeg mig så forbandet over det jeg
har inddraget hende i. Jeg kan forstå at hun foragter mig.

Foragter hun Dem? Eller er det Dem som foragter Dem selv?

Udelukker det ene det andet? Men jeg troede en overgang ... hvis vi giftede os, dannede familie, fik vores barn ... så ville det ordne sig. Og så hver dag at møde hendes blik ... hvilken ynkelig stakkel du er ...

Har hun sagt det til Dem?

Nej, nej, ikke rent ud. Men vi har ikke noget intimt samliv.

Lad os se ... under Deres ægteskab har Deres hustru været gravid eller har forholdsvis nylig født og Deres datter er ...

Knap et år.

Ja. Og De har ikke været i balance?

Nej. Nej, det har jeg ikke været. Men nu har jeg bestemt mig. Jeg ved at jeg ikke kan tåle spiritussen. Så det er enten eller.

Og så kan Maj og Anita ikke være andet end det jeg lever for. Hvad skal jeg ellers?

AF JOURNALEN:

Patienten: Mand, seksogtredive år, nygift med en ung hustru. En datter, knap et år gammel. Pat. er bosat i en mindre by på Norrlandskysten hvor familien har et succesfuldt firma i konfektionsbranchen. God økonomisk og social status der imidlertid trues af pat.s brug af alkohol. Yngst i en søskendeflok på otte, faderen død, moderen boende i samme ejendom som pat. Faderens død synes at have udløst en krise hos pat. og et tiltagende spiritusmisbrug.

Gode resultater i mellemskolen som dog ikke resulterede i en studentereksamen. Pat. synes at fortryde dette og giver et fejlt karaktertræk skylden for det. Begyndte tidligt i familiens firma, efter nogle års ungkarleliv indgik pat. sit første ægteskab som pat. beskriver som stormfuldt. Ægteskabet blev opløst i 1937, barnløshed og spiritusmisbrug lader til at være stærkt bidragende årsager. Nyt ægteskab indgået i 1938, hvor hans kommende hustru var svanger med parrets datter.

Pat. søger hjælp mod angst, nedtrykthed og selvmordstanker. Langvarigt overforbrug af alkohol. Udløsende faktor: i et anfald af delirium tremens at have truet hustru og barn med kniv. Pat. har amnesi, dog har det tilkaldte politi kunnet bekræfte hustruens historie (blodspor, knivmærker i dørkarm og gulv). Pat. er på overfladen dybt angergiven, men synes ikke fuldt ud at tage ansvar for sine handlinger, mener ikke at han kan huske noget, vil heller ikke tale om hændelsen da det udløser voldsomme angstanfald. Journal fra Umedalens Sindssygehospital viser stærke regressiv tendenser, men den hurtige bedring tyder på at pat. har den styrke og vilje der er påkrævet for at gennemgå behandlingen med hypnose. Pat. gør et korrekt, men en smule appellerende indtryk. Indstillet på at gøre tilpas? Endnu ikke i kontakt med dybere følelsesmæssige lag.

Forbereder omhyggeligt pat. på den smerte der følger efter behandlingen, samt forsikrer om mulighed for forandring.

Hypotese: Pat.s angst har sin oprindelse i en ikkefrigjort kreativitet som er blevet hæmmet af en patologisk moderbinding, hvor sund aggressivitet er blevet knyttet til en overdreven vilje til at tilpasse sig og blive værdsat af omgivelserne (moderen?). Seksualitet lader til at være koblet til kortere forbindelser og hæmmes i ægteskabet. Stærke suicidale tendenser som imidlertid undertrykkes af pat.s manglende adgang til sin egen aggressivitet. Dog tydelige træk af selvhad og tilskyndelse til at gøre sig selv skade ved overforbrug af alkoholiske drikke. Faderens succes lader til at have skabt et åg som sønnen håndterer ved at flygte ind i en ansvarslos levevis. Da faderen døde i sine velmagtsdage, har pat. i sit indre forvandlet denne til en urokkelig skikkelse hvis styrke lammer og hæmmer. Pat. lider af mangel på mål, mening og skønhed i tilværelsen.

HAR ANITA FÅET forfrysninger? Hun vågner ikke trods det at Maj løfter hende op af vognen inde i trappeopgangen her i Abrahamsberg. Nej, hun trækker vejret med en lille varm ånde. Men usædvanlig varm? Ja, Ragnas Gunnar er snottet og har en tør hoste, så det ville ikke være underligt hvis Anita også fik noget. Kan det være rigtigt at tvinge dem ud i kulden hver dag? Det er vist en læge som Ragna har talt med, der ordinerer alle børn dagligt ophold udendørs, så det nytter ikke at protestere.

Oppe i Ragnas og Edvins lejlighed lægger hun Anita i sovekammeret, og jo – hendes brystkasse hæver sig stadig op og ned. Kinderne er røde, men der er ingen foruroligende hvide pletter at se, og Ragna råber at de skal sørge for at drikke kaffen mens børnene sover. Men hvorfor kan Maj ikke bare sætte sig ved bordet i køkkenet og holde mund? For hvad skal hun tro om sin storesøsters tavshed. Bebrejdelser? *Hvordan kunne du komme i lag med sådan én? Fabrikant!* Og mumler Ragna ikke langsomt, næsten uhørligt, at mor og far har haft mange søvnløse nætter. Vi forstod jo ... ja, eftersom det hastede sådan med brylluppet. *Eller er den stemme kun inden i dig, Maj?*

Selvfølgelig skal Tomas nok klare det, siger hun opfordrende, at holde op, jeg mener hvis man får sådan en hjælp ...

Og Ragna rører i sin kop med skeen. Maj går på igen.

Kendte far ikke ... hvad var det han hed, ham manden på gasværket ... Svenonius, han var da spritter og blev religiøs og fri ...

Ragna fører koppen til munden, drikker, lydløst. Og Maj taber tråden, gyser af kulde – husværten sparer på centralvarmen, men de kan jo ikke ødsle med varmen i krisetider, det forstår hun godt – og Ragna rømmer sig inden hun tager ordet.

Det eneste vi kan gøre er at håbe, Maj. Men jeg misunder dig ikke.

Maj tager sig i at ville rejse sig og gå ud på wc, hun bliver siddende med skorper og sukkerbrødskeg af kun ét æg, men det klistrer og vokser i munden, og da Ragnas kop er tom, tager Maj af bordet, begynder at vaske op selv om Ragna siger nej, det er hendes tur til at vaske op, og så går Maj ind til Anita igen. *Vil hun ikke at det skal gå mig godt? Vil du at det skal gå hende godt? Vi er i hvert fald søstre. Det kan vi ikke lave om på.*

Tomas kommer til aftensmåltidet hver dag undtagen om søndagen. Så holder han fri og har fået besked på at bruge hviledagene på udstillinger, museumsbesøg, ja, gerne sammen med sin kone. Ragna erklærede allerede da de flyttede ind, at de ikke ville kunne tilbyde noget ekstra, det bliver grød, æg, somme tider sild, forskellige slags, pandekage – selvfølgelig betaler de for sig. Jo, men Maj har da aldrig tænkt sig at være ødsel. Tomas tror at de kan vente rationering af levnedsmidler. Af kød og smør og fløde ... ja ris, bananer ... kaffe ... *kan vi ikke unde os noget mens vi venter på ...?* Men selvfølgelig kan Tomas og Maj heller ikke flutte sig og genere deres værtsfolk med en slags misforstået generøsitet. Nej, de følger en madplan og holder hus og spiser enkle måltider.

Og Tomas er elskværdig og ikke hoven over for Edvin. Det er ikke desto mindre forbandet anspændt. Som når de spiser sammen. Hvad skal de snakke om? Når der er så meget man ikke kan tale om? Og tavsheden ... nej, det generer både Tomas og Maj. Edvin og Tomas diskuterer selvfølgelig krigsudviklingen og verdenssituationen. Gudskelov holder heller ikke Edvin på Tyskland. Og russerne ... Maj har kun hørt dem enes om uroen for Finlands sag. Men efter aftenkaffen – som de for det meste drikker ved spisebordet fordi den pæne stue er forbeholdt Edvin og Ragna som soveværelse – så trækker Maj og Tomas sig tilbage til sovekammeret ved siden af køkkenet.

Dagene ligner hinanden, snegler sig af sted. Selv om Tomas allerede efter den første dag hos Bjerre sagde at han tror på behandlingen, og at lægen har sagt at det nok skal blive godt. *Og hvad venter du dig egentlig af din søster, Maj?* Hun vil vel have at Ragna skal sige at Tomas er en god mand. En fin mand. Et godt parti. At dette her med spiritussen ... aldersforskellen, det behøver man ikke at tage så alvorligt. Det skal nok ordne sig. Måske kunne Ragna endda hviske fortroligt at hun misunder Maj fordi Tomas sidder så godt i det. Ikke som Edvin ...

Men skal det gå så trægt? Hvordan de står dér ved siden af hinanden i gården igen – tæppebankestativet, fyrretræerne, den hvide knirkende sne – med øjnene på Gunnar, det eneste barn der leger udendørs i dag. Alle har medlidenhed med rekrutterne. At være værnepligtig midt i en vinter hvis lige man ikke har set i mands minde. Selvfølgelig har Maj også ondt af dem. Uf. Det er måske ikke helt sandt. Hun fryser simpelt hen så forbandet om fødderne. Bare at komme ud fra lejligheden med Anita ... Men Ragna mener at de skal ud hver dag. Ragna der ovenikøbet er gravid, men ikke så langt henne at maven er særlig synlig. Kun denne raske, fyldige farve i ansigtet. Glansen i håret. Ja, somme tider kan man se at hun har plukveer, de kommer vist tidligere når man ikke længere er førstegangsfødende. Siger Ragna.

Vist sover Anita godt i barnevognen. Men Maj er der og lægger fåreskind og uldtæpper tæt ned om hende så kun næsetippen kigger frem, og hun er næsten sikker på at Anita alligevel får frostskafer. Ragna stråler som en sol mod Gunnar. Han vælter hele lejligheden hvis ikke han får lov til at komme ud, siger hun og puster isånde ud og råber – Op igen! – når Gunnar falder omkuld. Hvilken tålmodighed. Ja, hun er beundringsværdig, er Ragna, står i kulden hver dag og ser på at drengen leger.

Og så bleskiftene, klatvasken og måltiderne i lejligheden, der er trang plads til to familier. Selv om Maj gør alt hvad hun kan for ikke at være i vejen. Alligevel opstår der irritationer. Hvordan

hun vist stiller kopper og underkopper forkert i skabene. Tager rent viskestykke for ofte, *vi plejer ikke at skifte hver dag*, selv om der sad mindst tre dages snavs på det forrige. Undskyld, siger Maj så. Hvis Anita så begynder at græde så snart Gunnar er kommet til ro i sit hvil ... Ragna glør ligesom både stift og desperat på Majs forsøg på at tysse på hende. Og hvorfor kramper det sig øjeblikkelig sammen da Ragna ved frokosten siger at mor er meget dårlig nu – *hvad ved du som jeg ikke ...* Men hun er kommet sig før, indvender Maj, hun ved jo lige så godt som Ragna at det er slemt, meget slemt. Så skal Maj lige til at sige at mor alligevel bedst kan lide brødrene. Vi skulle jo bare lære at stå til tjene-
ste derhjemme, nøjagtig som mor. *Hvorfor skal vi slås om hendes kærlighed når hun alligevel vender den mod drengene?* Men sådan taler de ikke med hinanden. Maj tænder en cigaret, Ragna beder hende slukke, for når hun venter sig, får hun kvalme af tobak. Undskyld, så skal jeg sige til Tomas at han heller ikke må ryge i boligen, siger Maj, lidt spidst.

Boligen, udbryder Ragna. Hvor får du al den slags fra. Det er en toværelses lejlighed med køkken.

Nøjagtig det samme som vi har, svarer Maj og skodder cigaretten i askebægeret.

Siger I da så boligen ...

At det bare bliver hårdt. Måske mærker Ragna også at det gør ondt hvis de kun skal være skarpe, for hun beder Maj om at bage pandekagerne til de gule ærter i aften, eftersom Majs bliver så særligt fine.

HUN PRØVER VIRKELIG på at tage plads i køkkenet og hjælpe Ragna ved måltiderne. Men Ragna vil for det meste selv tage sig af maden. Pas du børnene, siger hun til Maj, som om det ikke var det virkelig besværlige, eller anstrengende, når Anita har maveet sig hen til Gunnars byggeklodser, og Gunnar skubber til hende så hun giver sig til at hyle i vilden sky, eller hvis det lykkes Anita at gribe fat i Gunnars sparsomme hår, ja, alle de situationer der må løses, *med fast og konsekvent hånd*, dem vil Maj slippe for. Hvor meget nemmere er det ikke at røre i grødgryden og dække lidt pænt bord selv om det er hverdag. Opvasken deles de om, og Maj tager væk og samler alt det op som Gunnar desuden hiver frem.

Men i dag vil Gunnar ikke spise aftengrøden. De sidder i køkkenet der er lille til seks personer, og Gunnar drejer ansigtet væk når Ragna nøder med skeen, kommer mere tyttebærsyltetøj på. Skal drengen spise hele vinterforrådet, siger Edvin og synker store mundfulde grød og mælk og tyttebær, og til sidst brøler han at nu spiser du omgående maden op. Han tager skeen fra Ragna og presser den mod drengens mund. Gunnar spytter ud. Så rejser Edvin sig fra bordet. Går ud. Ja, de hører ovenikøbet entredøren blive åbnet og smækket i. Ragna løfter Gunnar op af stolen, hvisker at nu bliver det på hovedet i seng.

Maj tørrer Anita om munden, beder Tomas om at passe hende mens hun vasker op. Tomas tager Anita i sin favn, får hende til at flyve op og ned. Man må være tålmodig, ikke bruse op ... Jo, Edvin er lidt lunefuld. Men Gunnar er også vanskelig. De har forkælet ham, hvisker Maj. Du skal se hvordan Ragna, hvad han end vil have eller gøre, så stopper hun op, ja, hun siger ikke engang noget til ham når han opfører sig grimt mod

Anita, og vi står ude i sneen i timevis, børn må jo også lære at tage hensyn. Jo, naturligvis, naturligvis, gentager Tomas. Ikke fordi hun synes det er rart når Edvin bliver hidsig. Men Ragna der aldrig siger noget til drengen. Mig er hun i hvert fald ikke bange for at sige noget til, tilføjer hun. Jeg kan ikke engang tage opvasken uden at hun har noget at kritisere.

De hører Gunnar skrigende inde i stuen. Så går det over i gråd, derefter tavshed. Han var så træt, siger Ragna da hun kommer ud til dem i køkkenet. Han er jo ikke vant til at spise aftensmad så sent. Tomas tager Anita med ind i sovekammeret, Maj kan høre ham lege ride, ride ranke, og Maj siger med lav stemme at hun jo ikke kan gøre for at Tomas ikke kan være hjemme før seks. Jeg sagde bare at Gunnar er træt, svarer Ragna.

DET ER I HVERT FALD rart at Tomas kommer hver aften. Gradvis går det op for hende at hun faktisk savner ham. *Han gør det aldrig igen.* Eller? Hvis man siger som så – her i denne toværelses lejlighed er de nødt til at holde sammen. De kan ærgre sig over nogle af Ragnas og Edvins vaner *i smug.* Ikke ondskabsfuldt, direkte. Men når Edvin gennemgår Ragnas kvitteringer ved bordet i køkkenet inden sengetid, så kan Tomas og Maj i fællesskab mumle inde bag den lukkede sovekammerdør at hans pedanteri er lige i overkanten. Mildest talt. Det er en af flere måder at blive svejset sammen på. Måske ikke den allermest sympatiske. Men under tæppet, hvor Maj faktisk har lagt sit hoved på Tomas' udstrakte arm – de må ligge tæt op ad hinanden for at få varmen – ved de at Ragna og Edvin også hvisker en hel del om dem. Ja, Maj vil faktisk vise at hun står på sin mands side i dette her. Trods alt. Hvordan det bliver så allerhelvedes tungt hvis de overhovedet ikke kan mødes. Situationen er jo som den er. Og hvorfor skulle Maj ikke prøve? Nu hvor hun har sagt ja til at tage med ham til Stockholm. Være en moralsk støtte. Er det ikke sådan det kaldes? Og påhviler det ikke en hustru at være øm og forstående når ægtemanden gør sit yderste for at det skal lykkes for ham? Jo, den stemme er stærk. Men der er også en hviskende, lokkende *føles det ikke dejligt at hvile mod hans bryst? Ham der ikke tæller kvitteringer, men vil komme til at give dig en anden slags liv, en smule elegance, komfort, bekvemmelighed.* Hvis man sammenligner. Og hun kan ikke falde i søvn. Hun fryser trods en tyk natkjole og uldsokker. Tomas har måttet låne en varmere flonelspyjamas af Edvin.

De gør ingen forsøg på at elske, eftersom Anita, der ligger lige ved siden af dem, sover så let. Maj har fået sine blødninger igen.

Ingen af dem har sagt noget om en søskende til Anita – men haft det på læben fordi Ragna venter sig. *Ikke for tæt efter hinanden*, var det ikke mors mantra, hvordan de er kommet for tæt, nej, hun kan ikke huske det. Men Gunnar er jo meget større end Anita, og Maj vil ikke blive gravid *nu*. Tomas må være i balance.

Fryser du? hvisker Tomas.

Ja, svarer hun sagte.

Hun lægger sig på siden, han tæt op ad hende.

FOR FA'N, MAJ ... det går ikke.

Han læner sig op ad dørkarmen, stryger håret væk fra panden. Hun lægger de sammenfoldede stykker tøj ned i den kommode-skuffe de har fået tildelt.

Hvad for noget, Tomas?

Den begynder at mærkes nu ... behandlingen. Jeg er så pokers nervøs på en måde som Bjerre ... ja, han har jo advaret mig og sagt at det kan blive sådan ... og er det så satans belejligt at jeg bor her? Enhver kan jo mærke hvor besværligt det er for dem ...

Nu taler han mere sagte, hun vil sige at de sikkert ikke kan høre ham gennem den lukkede dør.

... og jeg siger ikke noget om det. Men at tære på deres gæstfrihed ... jeg mener, at du som søster ... men jeg?

Vil du gå fra mig, Tomas?

Han ler, omfavner hende, og hun står stille, så, som en søjle, ikke for at afvise omfavnelsen, men fordi hun ikke kan løfte armene, ikke holde om ham.

Fjols. Jeg lejer et værelse ude i byen så at I slipper for at have et nervevrag til at tosse rundt her. Jeg kan mærke hvordan ... De kan ikke slappe af når jeg er med. Det er min egen skyld.

Du er her jo som min mand, hvisker hun. Og så lader hun hovedet hvile mod hans skulder, de er næsten lige høje, i hvert fald når hun har høje hæle. *Ikke nu, Tomas. Når som helst, men ikke nu. Kan du ikke huske hvordan vi lå tæt op ad hinanden under tæppet. Så sjældent ... men vi gjorde det. Og nu går du?*

Han gør sig fri, måske bare for at få øjenkontakt med hende, hun magter ikke at kigge op, men kan høre ham hviskende sige at jeg ved Ragna synes at vi skal spise til middag tidligere, og jeg

kan ikke komme af sted fra klinikken. Så stryger han hende over kinden, tager hende om hagen – se på mig, Maj.

Det ligner hende ikke at vise skuffelse sådan. *Sårbar*. Ja, at blive så forbandet sårbar over for ham. Men på en vis måde må hun give ham ret. Hun vil jo selv flytte derfra.

Søde Maj, der er jo ikke ret længe igen. Vi ordner det så at vi alligevel kan ses.

Maj nikker, smiler endda lidt. Som om den lange vej til sporvognen, kulden, barnevognen med Anita pakket ind i pels ikke – som om alt det ikke bliver hindring nok for at ses i byen. Hun vil ikke sige storbyen ... ja, som om hun er i vejen hvor hun end går, altid er der nogen som skynder sig forbi og synes at hun burde gå til side. Falde lige ned på sporvognsskinner og bilbaner.

Kan jeg ikke få lov til at rejse hjem, Tomas?

Hun sætter sig på sengen, mørket er tæt uden for ruden, hjem, ja, til Örnsköldsvik hvor alting er inden for bekvem afstand, torvet og butikkerne og Titti, som kan kigge forbi og være helt og fuldt indviet i hvordan det står til med Tomas. Selv fru Jansson der er så streng når hun kommer og gør rent om torsdagen, tager sig tillukkende ud med sin regelmæssighed, ikke Tomas' mor Tea måske, måske ikke tante Tea i lejligheden nedenunder, men alt det andet, når Ragna og hun bare glider længere og længere fra hinanden, når hun ikke kan betro sig, hvordan Ragna bare så på hende da hun fortalte hvordan Tomas havde gjort kur til hende på Kjellins Konditori, hvor flot og beleven han havde været, belæst, charmerende, hvordan hun øjeblikkelig var blevet forelsket, og så glad da han havde friet til hende, ja, hvordan Ragna bare havde sagt at Maj altid havde let ved at flyve ud i det blå.

Da sætter Tomas sig ned ved siden af hende.

Lægen siger at det er vigtigt at I er i nærheden. At den blotte viden kan hindre mig i tilbagefald. Men hvis du absolut vil ... Jeg tænker bare at hvis jeg flytter, slipper Edvin for at tabe ansigt. Jeg tager det på mig at jeg har kludret i det og lavet uorden her-

hjemme med spisetider og andre ting, og så er alting ude af verden.

Han lægger sin hånd på hendes, tager om den.

Maj, kan du og Ragna ikke tage ind til byen og gå på konditori og i butikker, jeg inviterer jer begge to.